

loco, præmissi *Elogia et testimonia virorum illustrium de Alano nostro, ejusque doctrina* : nec non et *historicam Relationem De vita et morte ejusdem*. Quia permagni refert nosse auctorem quem legendum susceperis, dictis etiam magnum pondus addit dicentis auctoritas : et mirum quam prorsus auribus, promptisque animis hauriatur doctrina, quam celebris fama doctoris commendat : quæ omnia sane non aliunde melius quam ex vita et clarorum virorum testimoniis constare possunt. Hunc itaque auctorem, tot tantisque laboribus recognitum et restitutum (anno hoc sanctissimi Patris nostri Bernardi lustro-jubilæo, sive quingentesimo, a felicissimi ejusdem transitus die) in publicum producturus (tanquam clarissimæ illius domus alumnum, in qua idem sanctissimus Pater olim religionis spiritum hausit, et eminentis suæ sanctitatis fundamenta jecit, quæ in illustrissimam postmodum molem assurrexerunt) adm. reverendæ dominationi tuæ prius sisto; utpote cui nuperrime prudentissimi et religiosissimi ordinis nostri superiores (turbatissimo hoc patriæ statu) in mediis bellorum procellis, numerosam ordinis nostri congregationem, per universas Belgicæ catholicæ provincias dispersam, cum illustri vicarii generalis titulo, gubernandam concrediderunt. Sisto, inquam, non ut tuearis, cum ipse sibi sufficiens doctrinæ suæ integritate et excellentia, manu protectoris non egeat; verum, ut gratanter suscipias, et amplectaris, ac denique auctoritatis tuæ commissione munitum, velut operarium strenuum in Dominiicum agrum emittere digneris, ubi (cum exhortator sit vere potens in verbo, ut peccatores excitet, justosque stimulet) haud dubie, fructum uberem reportabit, virtutes multas operando in plebe, in religione, in Ecclesia universa.

Quod autem ad me meaue attinet studia, quia satis compertum habeo (adm. reverende, amplissimeque domine) singulare tibi semper fuisse delicias, filiorum tuorum sacra studia; inter quæ hæc non in-fimo loco censi debeant ea, quæ in antiquorum Patrum lucubrationibus ab interitu vindicandis, versantur, non magnopere mihi verendum video, ne labores mei in tam illustris auctoris restitutione expensi, Adm. R. D. tuæ displiceant; quin potius confidenter spero eodem illos affectu suscipiendos, quo a me præstiti sunt, ad sacri ordinis nostri Cisterciensis splendorem, Ecclesiæ utilitatem, nec non memoriam æternam clarissimi nominis tui, quod perennante nomine Alani, et ipsum quoque ut perennare valeat, ex lætibus animi affectibus adprecor.

Adm. reverende, amplissimeque Domine
Dominationis Vestræ humillimus in Christo Filius
 F. CAROLUS DE VISCH,
Religiosus et Prior Dunensis.

ILLUSTRIMUM ALIQUOT VIRORUM TESTIMONIA

DE ALANO NOSTRO EJUSQUE DOCTRINA.

Primum est, Henrici Gandavensis, archidiaconi A Tornacensis, SS. theologiæ doctoris Sorbonici, cognomento *Solemnis*, qui, libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, cap. 21, hæc de Alano scribit :

« Alanus, Insulis oriundus, liberalium artium peritus, Parisiis ecclesiasticæ scholæ præfuit, et ingenii sui monumenta relinquens, scripsit *Summam* ad prædicationis officium utilem. Et quia metro multum claruit, scripsit metricè Poeticen, excogitata materia, de viro optimo, et in omnibus perfectissimo : quem librum vocavit *Anticlaudianum*, scripsit et alium, partim metro, partim prosa, quem vocavit *Planctus naturæ*, scripsit et alium, de naturis quorundam animalium. » Hæc ibi.

Obiit Henricus Gandavensis anno Domini 1293, uno anno ante Alanum (7).

Secundum est, Roberti Holkoth, S. theologiæ

moralissimi et doctissimi professoris, ordinis Prædicatorum, in cap. x, lib. *Sapientiæ*, lectione 118, litt. A : « Contra istud flagitiosum et nefandissimum (Sodomix) vitium, fecit librum, *De planctu naturæ*, Alanus Magnus de Insula, doctor SS. theologiæ famosus, metro et prosa compositum scientificè multum et curiose. »

Floruit Robertus Holkoth, circa annum 1349, teste Bellarmino, lib. *De scriptoribus*.

Tertium est, Joannis Trithemii, abbatis Spanheimensis, ordinis sancti Benedicti, libro *De scriptoribus ecclesiasticis*. « Alanus de Insulis, natione Teutonicus, vir in divinis Scripturis eruditissimus, et in sæcularibus litteris nulli suo tempore secundus : theologus, philosophus et poeta celeberrimus; qui ecclesiasticæ scholæ Parisius multo tempore gloriose præfuit, ubi in omni scientia, divina et

(7). De sententia eorum qui Alanum anno 1294 obiisse, vel ineunte sæculo decimo quarto floruisse asserbant, vide Notitiam, supra. Edit.

humana clarus effulgens, Universalis meruit appellari. Scripsit metro et prosa, pene infinita opuscula, quibus memoria nominis sui apud posteritatem facta est immortalis; sed pauca eorum ad notitiam meam pervenerunt, reperi enim duntaxat subjecta in titulis :

Super Sententias, libros iv.

Quotlibeta, lib. 1.

Oculum sacræ Scripturæ, lib. 1. Reverendissimo Patri etc.

De doctrina, lib. 1 (alias, Maximas theologicas).

Omnis scientia suis nititur regulis, etc.

In quinque libros Moysi, lib. v.

In Cantica canticorum, lib. 1. Cum multi ad ornandum, etc.

De pœnitentia, ad Bituricensis, lib. iv. Dei gratia Bituricensi, etc.

De æquivocis mysticis, lib. 1.

De sex alis cherubim, lib. 1.

De planctu naturæ, lib. 1.

Summam virtutum et vitiorum, lib. 1.

De parabolis, lib. 1. A Phæbo Phæbe lumen, etc.

De arte prædicandi, lib. 1.

Anticlaudianum, lib. 1.

De naturis animalium, lib. 1.

Sermones plures, lib. 1.

Epistolarum ad diversos, lib. 1.

« Fertur denique in multos Bibliæ libros commentarios et lecturas insignes edidisse; præcipue in Prophetas, in Evangelium, et in Apostolum, de quibus nihil potui invenire. Miranda quædam de eo narrantur, quibus ego fidem nec astruo, nec temere infringo. » Hæc Trithemius. Qui tamen in eo fallitur, quod scribat illum claruisse anno 1300, cum constet eum obiisse anno Domini 1294. Vide epistaphia quæ infra subjungimus.

Vivebat Trithemius anno 1500. Obiit autem abbas S. Jacobi in suburbano Herbipolensis.

Quartum est, Hartmanni Schedel, seu illius, qui auctor est voluminis quod inscribitur : *Chronica mundi*. Qui ad annum 1300 de Alano nostro hæc habet : « Alanum autem doctorem celeberrimum, cognomento Universalem, nonnulli his temporibus ascribunt. Qui cum in omni scientia admirandus esset, præcipue tamen in theologia ac philosophia excedens, universitatis vocabulo insigniri meruit; cujus sepultura in loco Cistercii ostenditur exantibus de oratorio ecclesiæ ad dexteram, in sepulcro marmoreo. Cujus Alani Magni, doctoris, hoc epigramma exstitit :

Hic jacet Alanus....

.... Quem brevis hora brevi tumulo sepelivit,

Qui duo, qui septem, qui totum scibile scivit. »

Hæc ille. Ubi notandum, per *duo*, Testamentum utrumque sacrum intelligi, quod ut perfacile totum intellexit, ita fere totum illustravit commentationibus. Per, *septem*, artes septem liberales indicari, quas apprime calluit. Vixit Hartmannus anno 1492.

Quintum, Jacobi Philippi Bergomensis, ordinis

A Sancti Augustini, in supplemento Chronicorum, ad annum 1300. « Alanum autem Teutonicum, cognomento Universalem, nonnulli his temporibus magno in pretio fuisse scribunt. Qui cum in omni scientia admirandus et promptus esset, præcipueque in philosophia et theologia excedens, universitatis vocabulo apud Parisios insigniri meruit. Scripsit itaque metro et prosa pene infinita librorum volumina, etc.

Subjiciuntur ad verbum ea quæ supra ex Trithemio retulimus. Vivebat Jacobus Philipp. Bergom. (juxta Bellarminum) anno 1494.

Sextum, Sixti Senensis, ordinis Prædicatorum, in *Bibliotheca sancta*, lib. iv, litt. A. « Alanus Insulensis, Germanus, orator, poeta, philosophus et theologus, inter omnes sui temporis excellentissimus, sacræ Parisiensis academiæ moderator; qui ob omnigenam rerum omnium eruditionem, doctoris Universalis cognomen promeruit: inter multa laborum suorum illustria monumenta, reliquit Commentariorum in totum Pentateuchum, libros v. Item, in Canticum canticorum, lib. 1, cujus initium: Cum multi ad ornandum. Sed et utrumque Testamentum parvo compendio (quod Oculum sacræ Scripturæ inscribitur) perstrinxit; cujus exordium est: **R**everendissimo Patri et **C**onfratribus, etc.

Septimum, Antonii Possevini, soc. Jesu, in *Apparatu sacro*, ubi sic legitur: « Alanus Insulensis (quæ civitas est in Belgio) Doctor Universalis appellatus, scripsit in quatuor libros sententiarum Oculum sacræ Scripturæ; De Doctrina; in v libros Moysi; in Cantica canticorum; De pœnitentia ad Bituricensis; De æquivocis mysticis; De planctu naturæ; De parabolis; de arte prædicandi; de naturis animalium; Epist. lib. ad diversos; Quotlibeta; De sex alis cherubim; Summam virtutum et vitiorum; Anticlaudianum; Sermones plures. »

Obiit Possevini anno 1611 ætatis suæ 78.

Octavum, Andræ Saussay S. R. E. protonotarii, in *Martyrologio Gallicano*, anno 1637 Parisiis edito, ad 30 Januarii: « Pio sine cursum absolvit Alanus Insulensis, dictus Doctor Universalis, Cistercii, ubi spreto humanæ gloriæ, atque humilitatis amator, habitum suscipiens in conversorum contemptibili sorte, velut aurum sub pulvere diu latuit: nec tamen, postquam (erumpentibus divinatorum charismatum fulgoribus) innotuit, hæc ex humili abjectaque classe se vocari passus est; at in spontanæ demissionis proposito ad extremum usque spiritum perseverans, relicto contemptus sui stupendo prorsus exemplo; sapientiæque nihilominus, et pietatis eximie præclarissimis monumentis, ad æternæ gloriæ fruitionem, carne solutus, divinisque præsidiiis munitus, evolavit. »

Nonum, Antonii du Verdier, in *Bibliotheca Gallica*: « Alain des Isles, Alemant, a écrit en vers elegiaques Leonins, un livre intitulé, *Alanus De parabolis, seu, Doctrinale*. Ausquelles sont compris plusieurs bon enseignemens profitables a un cha-

oun, translatez des carmes latins en ryme françoise, avec le comment. en prose. » etc. Et infra : « C'est celuy du quel se dict le proverbe : *Sufficiat vobis vidisse Alanum*, etc. Il a escrit plusieurs autres choses mentionees en la *Bibliothèque* de Conrad Gesner. »

Decimum, Hieremiæ Drexellii, e soc. Jesu, in suo *Daniele* c. 18, § 3, ubi agens de natura et malitia individui, dicit, neminem brevius et significantius de ea locutum, Alano, quem vocat oratorem et poetam exitium; proferens periodum aliquam ex libro ipsius Alani, *De planctu naturæ*.

Vide operum Drexellii tom. II, fol. 582.

Undecimum, Joannes Buzelini, societatis Jesu, in *Gallo-Flandria* sua, tom. I, cap. 7, fol. 35: « Qui sit omnia complexus animo studia, ideoque nomen Universalis Doctoris passim obtinuerit, magna equidem gloria, Alanum Insulensis urbs peperit. »

Item tomo II, lib. VII ad annum Domini 1294: « E libris Insulanæ urbis, Alanum exstingu! Cisterciensis ordo genuit, postquam insigni fama floruisset, ob varia disciplinarum genera. Tanto ad omnia studia ingenio prælitum fuisse aliqui memorant, ut eloquendi promptissimus, et prosæ conderet orationem, et versus pangeret eleganter, de philosophicis et theologicis rebus acutissime disserteret; nullum ejus animum disciplinæ genus effugerit, indeque sibi doctoris Universalis cognomen peperit. Sanctas litteras, deque Deo quæstiones, diu Parisiis explicuit, ubi supremam sacri studii lauream fuit adeptus. Multa tum vincita, tum soluta oratione complexus, varios in lucem libros edidit, » etc. Obiit Buzelinus, 1626.

Duodecimum, Antonii Sanderi, SS. theologiæ licentiati, canonici et scholastici cathedralis ecclesiæ Iprensis, libro *De scriptoribus Flandriæ*, littera A: « Alanus Insulensis, Flander, a loco natalium cognomentum sortitus; vir in divinis ac sæcularibus disciplinis, nulli suo tempore secundus; per annos multos Sorbonæ Parisiensi præfuit, ubi scientiarum omnium cognitione clarissimus, Universalis cognomen est adeptus. Scripsit prosa ac metro, infinita pene opuscula, quibus nominis sui immortalitatem ad posteros transmisit, » etc.

Decimumtertium, Ludovici Jacob a Sancto Carolo, Carmelitæ, Cabilonensis, regii consiliiarii, et eleemosynarii ordinarii, lib. III *De claris scriptoribus Cabilonensibus*: « Alanus de Insulis, monachus, natione Belga, doctor theologus Parisiensis, cognomento Universalis, deinde conversus monasterii Cisterciensis. Vir ad miraculum eruditus, fortissimum Ecclesiæ catholicæ propugnaculum, magnum humilitatis exemplum, immortalis monachorum gloria, fulgentissimum Pieridum sidus, hæreticorum malleus; qui interfuit concilio Lateranensi œcumenico, sub Innocentio III R. P. anno 1215 celebrato, in comitatu abbatis Cisterciensis; in quo vehementissime et solertissime adversus quemdam hæreticum, Almarici Carnotensis discipulum, dispu-

avit, magno Ecclesiæ bono. Jam vero ad immensam librorum, quos de omni pene materia scripsit, multitudinem veniamus, quo nullum multiplicis ejus eruditionis locupletius esse potest testimonium. »

Recenset autem eadem scripta quæ nos supra recensuimus: addens præterea, *Speculum Ecclesiæ*, quod exstare dicit ms. apud Matthæum Dreserum.

His omnibus auctoribus conformiter de Alano nostro scripserunt: Thomas Demstèrus, in *Historia ecclesiastica gentis Scotorum*, lib. I, ubi testatur illum cognominari *Magnum et Universalem*:

B Valerius Andreas, doctor Lovaniensis, in *Bibliotheca Belgica*.

Hippolytus Maraccius, Lucensis, in *Bibliotheca Mariana*, anno 1648, Romæ edita (asserens illum edisse « plura insignis doctrinæ, pietatisque eximie præclarissima monumenta, » etc.).

Aubertus Miræus in *Chronico Cisterciensi*, fol. 268, et in scholiis suis ad c. 21, Henrici Gandavensis, *De scriptoribus ecclesiasticis*, nisi quod hic ultimus (errore prorsus intolerabili) hunc Alanum confundit cum Alano Antissiodorensi episcopo, qui obiit centum et duodecim annis, ante Alanum Magnum, sive Doctorem Universalem, fuitque monachus Clarævallensis religionem professus sub beatissimo P. N. Bernardo. A quo cum anno 1159 constitutus fuisset abbas primus Ripatorii, in diœcesi Trecenti, indeque (circa annum 1151) assumptus cathedram episcopalem Antissiodorensis, anno 1167 hac resignata, Claramvallem reversus est, ubi anno 1182 obiit, et sepultus jacet juxta Godefridum Lingonensem episcopum. Alanus vero Magnus, seu doctor Universalis, statum conversorum, seu fratrum Lajcorum in archicœnobio Cisterciensi amplexus, in eodem ad obitum usque perseveravit, hoc est, ad annum Domini 1294 ut ex marmoreo ejus sepulcro (quod adhuc in Cistercio conspicitur, diversis antiquis epitaphiis decorum, quæ infra proferemus) clarissime convincitur. Vide *Bibliothecam* nostram *scriptorum Cisterciensium*, quam anno 1649 publicavimus; Jongelinum, in notitiis abbatiarum ord. Cisterc., et iterum in *Purpura* S. Bernardi; Henriquez in *Menologio*, et alios. Porro Miræus errorem suum videtur hausisse ex eo, quod etiam Alanus Antissiodorensis legatur fuisse Belga, ex Insulensi civitate, Gallo-Flandriæ metropoli, ex qua civitate Alanum quoque *Magnum* fuisse oriundum, communis est auctorum omnium sententia, ut ex jam citatis testimoniis patet, et infra iterum dicemus.

Denique et Alanum nostrum, *Magni, ac Doctoris Universalis* cognomine compellant, magnus ille Angelus Manriquez, Pacis Augustæ nuper episcopus, regi catholico a sacris concionibus, et in Salman-

inensi universitate, S. theol. professor primarius, A. Gaspard Jongelinus, Eusserthallensis abbas, in
 tomo primo *Annal. Cisterc.* ad annum Domini 1140,
 cap. 10, n. 7.

Notitiis suis; ac iterum in *Purpura sancti Bernardi*,
 tract. *De cardinalibus*, § 30, et alii plures.

HISTORICA RELATIO

DE VITA ET MORTE

ALANI MAGNI DE INSULIS

DOCTORIS UNIVERSALIS.

§ I.

De patria, et loco natalitatis Alani.

De his nonnulla est inter auctores controversia. Thomas (8) Demsterus (honori gentis suæ ampliando nimium studiosus) sine ulla prorsus ratione, Alanum origine scripsit fuisse Scotum, in *Mona Insulana*. Hieremias Drexelius, loco supra citato, vocat illum Siculum, forte quia legerat illum criundum de Insula; per insulam antonomastice Siciliam intelligendam credidit.

Gaspar Jongelinus, in *Purpura* sua, supra, Gallum putat. Angelus Mairiquez, supra etiam citatus, scribit illum a quibusdam haberi Hispanum, ab aliis, Gallum. Verum communis cæterorum omnium auctorum sententia, qui de Alano mentionem faciunt, Belgam censet, natum in civitate Insulensi, Gallo-Flandriæ metropoli: quo etiam reduci possunt hi, qui illum Germanum scripserunt, eo quod Flandri, imo et Belgæ universi passim vocentur Germani inferiores, et Belgium, Germania inferior. Et sane de hoc omnis cessaret controversia, si certo constaret Alanum hunc verum esse auctorem *Commentariorum in prophetiam Merlini Angli*, quæ anno 1608, sub ejus nomine impressa fuerunt Francofurti, typis Joannis Spiessii, in-8°, hoc titulo: *Prophetia*, etc. « Merlini Ambrosii—una cum septem libris explanationum in eandem prophetiam, excellentissimi sui temporis oratoris, polyhistoris et theologi, Alani de Insulis, Germani, Doctoris Universalis, et academix Parisiensis ante annos 300, rectoris amplissimi. » In his namque *Commentariis*, lib. v, folio 198, expresse testatur auctor se fuisse origine Belgam, natum Insulis in Flandria. Verba ejus sunt: « Vidi et ego in Flandria, cum puerulus adhuc essem apud Insulam (unde natus fui) fœminam quamdam maleficam, quæ in maleficio suo comprehensa, etc. » At, dum nuper *Commentaria* hæc evolverem, plura offendi, quæ eorum inscriptionem non parum mihi suspectam reddiderunt, aliumque ab Alano nostro auctorem fuisse

suaserunt, quorum unum est, quod immediate (paucissimis interjectis) post verba jam relata, subjungantur sequentia: « Tempus illud fuit, quo comes Theodoricus ab Insulanis hominibus, Gandensibus quoque atque Brugensibus, advocatus erat a terra sua in Flandriam, tanquam legitimus Flandriæ hæres, etc. » Hæc ibi.

Cum autem passim Annales Belgici referant Theodoricum de Alsatia a Flandris fuisse electum in comitem, circa annum Domini 1128, aut 1130, si Alanus tunc fuerit puerulus, non potuit floruisse circa annum 1300, ut cum Trithemio plures scribunt auctores: imo, nec supervixisse usque ad annum Domini 1294, quo illum obiisse perhibent alii exactiores historici, probatque antiquum epitaphium quod Cistercii ad tumulum ejus etiamnum legitur, Jongelino aliisque innumeris oculatis testibus. Nisi forte dicamus, verba hæc ultima, ex *Commentariis* prolata: « Tempus illud fuit, etc., » olim a quodam historiarum ignaro, claritatis (ut putabat) causa, in margine adjecta fuisse, et postmodum a typographo textui inserta. Ut ut sit, illis libentius subscribo, qui Alanum censent fuisse Belgam origine Insulensem, auctoritate præsertim ductus Henrici Gandavensis, SS. theologiæ doctoris celeberrimi, natione Flandri, Alano coævi, et in eadem Parisiensi universitate collegæ. Quam opinionem etiam confirmant pleraque exemplaria mss. quæ ipsemet vidi, Alanum de Insulis, vel Insulensem indigitantia, quod etiam cognomen præfert *Expositio in Cantica canticorum*, anno 1540, impressa Parisiis, ex *bibliotheca S. Victoris*.

Nec obstat, quod etiam Alanus Antissiodorensis episcopus, et Clarævallensis monachus, asseratur fuisse Belga, et ex Insulensi quoque civitate oriundus, quia facillime contigisse potuit, ut spatio centum (et amplius) annorum, duo ejusdem nominis ex Insulensi civitate ordinem Cisterciensem fuerint ingressi, præsertim in diversis monasteriis.

Quinimo, intra paucos adhuc annos, ex eadem